ANUL II 25 August 1924 No. 4, 5 și 6

MONITORUL
Uniunei Orașelor din România

Organ Oficial al Asociației Comunelor Urbane
Apare lunar sub conducerea Biuroului Central al Uniunei Orașelor

ABONAMENTUL
Pe an: 240 Lei

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
la Secretariatul General al Primăriei Capitalei, Str. Sf. Vineri
— — — — București — — — —

ABONAMENTUL
Pe an: 240 Lei

SUMARUL:

A II-a Adunare Generală a Uniunei Orașelor din România.
Exposiția Uniunei Orașelor Cehoslovace.
Darea de seamă a delegatului Comunei București la Congresul Internațional al Orașelor ținut la Amsterdam dela 30 Iunie la 3 Iulie 1924.
Ideea națională în guvernare și administrațiune, de *Dr. E. Dandea*, Primar Tg.-Mureș.
Muzeele din Transilvania și necesitatea creărei unui Muzeu sau Palat Cultural în Zalău, de *Dr. Nicodim Cristea*, Primar.
Chestiunea modificărei și majorării salariilor funcționarilor administrativi. Propunerea Primăriei Orașului Oradea Mare.

D-sale

D-lui Primar al Orașului

Academia Română

BUCUREȘTI

TIPOGRAFIA «JOCKEY-CLUB», ION C. VĂCĂRESCU, Strada Umbrei, 4

1924

www.dacoromanica.ro

A II-a adunare generală a Uniunii oraşelor din România

Următoarea adresă circulară a fost expediată D-lor Primari ai Comunelor Urbane de către Biroul Uniunii oraşelor din România:

Domnule Primar,

Avem onoare a vă aduce la cunoştinţă că, potrivit înţelegerii avute cu D-nii Primari ai oraşelor Chişinău şi Cernăuţi, am hotărât ca a II-a adunare generală a Uniunii oraşelor să se ţină anul acesta în oraşul Cernăuţi, în zilele de 27 şi 28 Septembrie a. c.

Vă rugăm dar să binevoiţi a ne înştiinţa de urgenţă cu câţi însoţitori veţi participa la adunare, pentruca biuroul nostru să poată comunica din timp şi precis Primăriei Cernăuţi nevoile de încartiruire a membrilor participanţi.

Numărul delegaţilor oficiali va fi acel prevăzut de art. 11 şi 12 din statutele Uniunei oraşelor din România, şi vor fi învestiţi cu delegaţiuni conforme prescripţiunilor art. 12 al. 3 şi 4.

Ordinea de zi stabilită pentru adunarea generală fixată este următoarea:

1. Darea de seamă şi descărcarea Consiliului de administraţie de gestiunea anului 1924 (Expunător I. Roban, Secretar General al Uniunei).

2. Bugetul Uniunei pe 1925 (Expunător I. Roban).

3. Discuţiuni noui în jurul proectului de lege al Unificărei administrative, faţă de modificările aduse în secţiunile camerei.

4. Comunicări edilitare privitoare la regulamentele de construcţiuni, (Expunător Ing. C. I. Sfinţescu, Secretarul Uniunei).

5. Chestiunea aprovizianărei oraşelor cu alimente în deosebi pâine şi lapte, (Expunător Dr. I. Costinescu, Preşedintele Uniunei oraşelor).

6. Chestiunea Unificărei şi majorărei salariilor funcţionarilor administrativi, (Expunător Dr. Coriolan Bucico, Primar Oradea Mare).

7. Diverse. (Ordinea rezervată subiectelor ce se vor anunţa de oraşele membre în Uniune).

Şi cu această ocaziune, trebue să vă rugăm să binevoiţi a dispune să se trimită taxele de membru rămase în restanţă la mare parte din oraşe atât pe 1923 cât şi pe 1924, după cum veţi vedea şi din darea de seamă ce se întocmeşte.

Vă rugăm a ne comunica răspunsul D-voastră în cel mult 10 zile.

Preşedintele Uniunei oraşelor,
Dr. I. COSTINESCU
Primar al Capitalei

Secretar General al Uniunei,
Ioan Roban
Secretar General al Primăriei Capitalei

No. 303 1924.

Bucureşti, 20 August 1924.

www.dacoromanica.ro

Expoziția Uniunei orașelor Cehoslovace

Ca urmare invitațiunei de participare la Expoziția Uniunei orașelor Cehoslovace, Primăria Capitalei a primit din partea D-lui Primar al orașului Praga următoarea scrisoare cu informațiuni mai precise:

Domnule Primar,

Din timp, am avut onoarea a vă scrie, în mod general, de expoziția orașelor Cehoslovace, care va avea loc în mijlocul Târgului Internațional din Praga, organizată între 21—28 Septembrie viitor.

Azi, suntem fericiți de a vă putea da informațiuni mai precise în acest sens, pe care le-am promis în prima noastră scrisoare.

Expoziția proectată va avea un caracter internațional, participarea Casselor și Orașelor streine fiind nu numai permisă, dar foarte dorită și are ca scop particular de a contribui încă mai mult la restrângerea colaborărei între orașele din Mica Înțelegere unite printr'un interes comun și urmând aceleași metode și înbunătățiri de adus în administrațiile comunale.

In zilele de expoziție un Congres al orașelor Cehoslovace la care delegațiunile orașelor din Mica Înțelegere vor lua parte, va fi ținut la Praga. Programul congresului Expoziției el însuși divizat în 8 grupuri următoare:

1. Inaltele construcțiuni.
2. Canalizările.
3. Aprovizionarea cu apă.
4. Aprovizionarea cu gaz.
5. Aprovizionarea energiei electrice.
6. Mijloacele de comunicație.
7. Soselele.
8. Protecția contra incendiilor.

Normalizare, Uniformizare, Specializare este deviza în care manifestarea viitoare va fi inaugurată.

Congresul va fi deschis la 21 Septembrie. Cele trei zile următoare 21, 22 și 23 Septembrie, o comisiune compusă din technicieni specialiști în branșă, va face obiectul ședinței finale, care va avea loc la 24 Septembrie, când 8 din cei mai buni experți Cehoslovaci își vor da avizul asupra tipurilor expuse, care vor fi adoptate și recomandate ca «Tipuri normalizate». Expozanții vor primi un certificat după obiceiul administrațiilor comunale.

Cele mai mari Casse streine și Cehoslovace vor lua parte și nu ne îndoim că tipurile adoptate în Cehoslovacia, vor fi acceptate și de majoritatea orașelor Micei Înțelegeri ca fiind din cele mai moderne și mai practice.

Sezizăm această ocaziune pentru a vă invita cu multă căldură să ne vizitați și să participați la Congresul viitoarei Expozițiuni, când vom fi fericiți a vă număra printre vizitatorii noștri invitați ca amici și vecini ai noștri din România Nouă, al cărei progres și desvoltare le urmărim cu admirație și bucurie sinceră.

Primiți, vă rog Domnule Primar, asigurarea considerațiunei noastre cele mai perfecte.

PRIMARUL DIN PRAGA,

Președinte de onoare a Uniunei orașelor Cehoslovace,

(ss) **Dr. BAXA**

www.dacoromanica.ro

Darea de Seamă a delegatului Comunei Bucureşti la Congresul Internaţional al Oraşelor ţinut la Amsterdam de la 30 Iunie la 3 Iulie 1924

Domnule Preşedinte,

Am onoare a vă aduce la cunoştinţă că am luat parte ca delegat al Primăriei Comunei Bucureşti la Congresul Internaţional al Oraşelor, care s'a ţinut în zilele de 30 Iunie — 3 Iulie a. c., la Amsterdam.

Congresul a fost deschis în ziua de 30 Iunie, orele 10 a. m. în muzeul comunal al oraşului, sub preşedinţia Primarului şi a Ministrului Afacerilor Străine, înconjurat de vechiul comitet al congresului, care avea mandat până la redeschiderea Congresului II-lea.

După discursul Burgmaestrului care a urat bună venire şi bun succes congresiştilor, a urmat discursul Ministrului Afacerilor Străine, care ne salută în numele M. S. Reginei, a guvernului şi în numele său personal ca unul ce a fost printre primii colaboratori ai Uniunei Internaţionale a Oraşelor, instituţie de o importanţă capitală pentru fiecare ţară.

Imediat s'a procedat la alegerea Preşedintelui în persoana d-lui Wibaul, senator şi consilier comunal financiar al Comunei Amsterdam, care a fost proclamat în unanimitate de voturi şi cu mari ovaţiuni de simpatie.

Ţin să atrag atenţia dv. asupra acestui om, care deşi în vârstă destul de înaintată, are încă o vigilenţă, o putere de muncă şi o capacitate intelectuală remarcabilă, graţie vastei sale culturi şi ca unul dintre primii iniţiatori ai Uniuuei Naţionale a oraşelor din Holanda — cu sediul la Amsterdam — această instituţie a dat rezultatele cele mai frumoase alături de cea belgiană.

S'a procedat la formarea comitetului congresului şi s'a reales cel vechiu, pentru că era format din specialişti şi colaboratori ai primului congres din 1913 la Gand.

Lucrările congresului au fost împărţite în trei secţiuni, cari au lucrat succesiv sub prezidenţia d-lui Wibaul.

La alegerea Vice-Preşedinţilor, pentru comisiunea III-a — după propunerea Preşedintelui — ca semn de deosebită atenţiune pentru România şi Comuna Bucureşti, am avut cinstea să fiu ales printre vice-preşedinţi.

In prima secţiune obiectul discuţiunilor a fost:

a) Importanţa raporturilor permanente între municipalităţi, graţie Uniunei Naţionale a Oraşelor, precum şi modul de perfecţionare în constituirea şi perfecţionarea lor în fiecare ţară, în raport cu obiceiurile ei:

b) Metodele de legătură cu Uniunea Internaţională.

c) Importanţa şi foloasele acestei Instituţiuni.

d) Importanţa tabletelor documentare în fiecare administraţie comunală.

In secţiunea II-a s'a discutat:

Metodele după cari municipalităţile diferitelor ţări pot contribui la Societatea Naţiunilor.

In a III-a secţiune s'a discutat:

a) Importanţa operilor de binefacere, modul de funcţionare şi întreţinerea lor de către oraşe, precum şi modul cum Primăriile înţeleg să le dea concursul moral.

b) Importanţa serviciului Sanitar al oraşelor.

c) Lupta contra tuberculozei, cancerului şi a boalelor veneriene, cari au luat proporţii mari după răsboi.

Cei cari reprezentau diferitele ţări şi voiau să citească rapoarte sau dări de seamă despre diferitele chestiuni relative la Congres şi nu desvoltau chestiunile prin discuţiuni şi concluziuni practice, au fost rugaţi să depună rapoartele lor pe biuroul congresului, spre a nu răpi timp.

Aceste rapoarte vor fi imprimate întocmai în darea de seamă generală şi cetite separat de toţi; lucru ce am făcut şi eu cu rapoartele primite dela Bucureşti în prima zi a congresului la orele 3 p. m.

Toate aceste chestiuni vor fi publicate pe larg şi imprimate într'o carte pe care o voi trimite-o imediat ce va apare; iar aci anexat am onoare a vă trimite o serie de rapoarte ce au fost puse la dispoziţia congresiştilor, precum şi raportul general al Congresului din acest an, cu deciziunile de discuţie pentru congresul viitor.

Desbaterile s'au ţinut în limba franceză şi germană ca limbi oficiale, iar engleza ca limbă secundară, traducându-se imediat discursul fiecărui orator în cele două limbi oficiale.

La acest congres au participat 18 ţări cu un număr total de 100—120 congresişti, plus administraţiile diferitelor oraşe din Holanda. Majoritatea congresiştilor fiind germani din oraşele de sud. Oraşele din nordul Germaniei — după cele transpirate în mod discret, n'au voit a trimite delegaţi. S'au mai remarcat numărul mic al englezilor şi americanilor.

www.dacoromanica.ro

Congresul a avut un foarte mare succes şi importanţa lui a fost şi mai mare în apropierea dintre francezi englezi şi germani. D-l Wibaul a condus cu mult tact acest delicat congres, tocmai din acest punct de vedere.

Francezii cari au fost în număr destul de mare alături de belgieni şi mai ales de cei cari reprezentau departamentele Senei şi a Lionului, au ţinut discursuri atât de frumoase şi apropiate pentru germani, încât au cules aplauze frenetice din partea tuturor germanilor.

Le-au propus să vină în număr şi mai mare la anul viitor la Paris, când va fi al treilea congres, sub forma cea mai largă a cuvântului: — «Congres Internaţional» — la care primarul oraşului Frankfurt am Main, a răspuns în termeni foarte amicali.

In ziua de închidere a congresului, Preşedintele Wibaul a oferit seara un banchet intim de 20 tacâmuri, la care a fost invitat şi delegatul dv. S'a remarcat locul Preşedintelui la masă: între primarul Frankfurt am Main şi reprezentantul departamentului municipal al Senei, având în faţă pe reprezentantul oraşelor engleze între alţi doi primari francezi. A accentuat că locul d-sale nu trebue să fie comentat întrucât prin modesta sa persoană vrea să fie trăsătura de unire a tuturor cetăţenilor din dreapta şi stânga sa dacă nu poate fi a naţiunilor, lucru dorit de toată lumea.

Deosebita atenţiune pe care a avut-o Preşedintele Congresului, faţă de Ţara Românească şi Delegatul Primăriei Capitalei Bucureşti la acest congres, a atras atenţiunea remarcabilă a tuturor celorlalţi reprezentanţi ai altor ţări şi oraşe.

Personal am mulţumit, atât în numele dv. cât şi al Consiliului Comunal al Oraşului Bucureşti pentru deosebita onoare şi atenţiune ce a avut faţă de noi, cu ocazia acestui congres. Imi permit a vă ruga să binevoiţi a-i trimite şi dv. o adresă de mulţumire în mod oficial.

Am mai salutat în mod oficial în numele Comunei Bucureşti pe Ministrul Afacerilor Străine Comitetul Congresului precum şi celelalte oficialităţi Holandeze, Belgiene şi Franceze, cari au fost iniţiatorii acestui congres. Acest lucru i-a mişcat întrucât nici unul din ceilalţi delegaţi străini n'au făcut sub motiv că la ei nu se obişnuiesc asemenea uzanţe protocolare.

La încheerea congresului am plătit cotizaţia în numele Comunei Bucureşti de frs. fr. 40, conform anexatei chitanţe.

* * *

Cum, acest congres are importanţa lui specială în chestiuni de administraţie comunală, mai ales azi când Comuna devine din zi în zi mai dificil de administrat din cauza dificultăţilor create de războiu, m'am hotărât să fac un studiu vast în această privinţă.

Am obţinut promisiunea d-lui Vinck, senator, consilier comunal de peste trei-zeci de ani şi vicepreşedinte al Uniunei Internaţionale a Oraşelor, care are sediu la Bruxelles, de a-mi da voe să studiez în orele libere chiar la sediul Uniunei, organizarea Uniunei Naţionale a oraşelor, după sistemele cele mai perfecţionate ale celorlalte oraşe cari sunt în strânsă legătură cu Uniunea Internaţională, precum de a-mi da voe să-mi furnizez orice fel de imprimate, documente etc., şi de a vi le trimite dv. pentru desvoltarea acestei instituţiuni, necesară în orice stat civilizat.

* * *

Domnule Preşedinte, ţin cu această ocazie a vă face cunoscut că am făcut în aşa fel ca acest voiaj să-l combin cu acela care trebuia să-l fac în mod imperios pentru Ministerul de Finanţe, în interes de serviciu şi pe care l-am amânat expres până la această dată pentru a nu mai obliga Comuna Bucureşti să plătească un al doilea voiaj la Amsterdam — mai ales azi când florinul este extrem de urcat şi viaţa foarte scumpă în Holanda. Suma cheltuită pentru trei zile pentru întreţinere şi alte mici cheltueli se ridică la 75 florini şi 40 frs. fr. pe care vă rog să binevoiţi a dispune a fi achitată Legaţiei noastre din Bruxelles, care a bine voit a mi-o avansa.

Tot cu această ocazie îmi voi permite a vă mai trimite separat un raport de desbaterile Congresului Internaţional de construcţii eftine pentru funcţionari şi populaţia săracă — construcţii făcute de stat sau comună — Congres care era în continuarea acestuia, care se ţinea tot la Amsterdam, dar la care neavând delegaţiune nu am putut participa.

Cum, în Holanda în acest timp este sezonul reparaţiunilor de străzi şi şosele şi cum am găsit oraşul Amsterdam în plină campanie de lucru, îmi voi permite a vă trimite şi în această direcţiune detalii culese expres dela Burgmaestrul şi celelalte autorităţi în chestiunea pavagiului oraşelor.

Domnule Preşedinte, cred că graţie faptului că de doi ani de când conduc Serviciul Datoriei Publice şi reprezint Ministerul de Finanţe în Belgia şi Holanda — la Amsterdam, fiind destul de cunoscut — am putut reprezinta cu demnitate Primăria Oraşului Bucureşti la acest congres şi că toate detaliile şi decumentele procurate, corespund cu succes aşteptării dv.

Vă mulţumesc încă odată pentru onoarea ce a-ţi binevoit a-mi face cu această delegaţiune şi vă rog să binevoiţi a primi asigurarea înaltei mele consideraţiuni.

M. Nicolau
Delegatul Ministerului de Finanţe
pentru Stampilarea rentei române în
Belgia şi Holanda

Bruxelles 7 Iulie 1924

www.dacoromanica.ro

Ideea națională în guvernare și administrație

Guvernarea înțeleaptă în general, ca și administrația comunală bună, pretinde multă știință, cunoștință de cauză și prevedere. Greșelile practice se nasc după cum scrie *Herbert Spencer* în opul său «*Study of Sociology*» astfel: «Se iau în vedere numai cauze nemijlocite și efecte imediate. Abia există cea mai redusă conștiență despre faptul că, cauzele originale adesea sunt numeroase și departe de motivele aparente; și tot așa de puțin se ia în considerare că după fiecare efect nemijlocit există multe efecte îndepărtate, cari în majoritatea cazurilor nu se pot preciza».

Omul practicei, de sigur, trebuie să lucreze pentru scopul său cel mai apropiat, pentru ceva concret. Insă totdeauna, cunoscând bine trecutul, precum și condițiunile prezentului, în care își desfășură activitatea, trebue să poată privi și în viitor. Organizația, forma de guvernământ și administrație îșî au rostul, importanța și misiunea, însă credem cu *prof. dr. L. v. Wiese,* că rezultatul activității lor va depinde în prima linie de calitățile indivizilor, din cari se compune organizația respectivă. Viața societății nu se poate dirija în contra tendinței sale de dezvoltare; toate succesele binefăcătoare — a despoților ca și a tribunilor ori comisarilor poporului — s'au obținut numai recunoscând și ajutând tendința sănătoasă a desvoltării naturale. Numai dacă după cercetări mature și complete tendința aceasta e aflată, omul e conștient de dreptatea cauzei sale și eficacitatea mijloacelor de întrebuințat — poate acționa cu energie. Fuga neprecugetată după teorii moderne de politică socială e dăunătoare atât în guvernare de Stat, cât și în administrația comunală. Asigurarea unor condițiuni bune de muncă și traiu prin o politică culturală și economică sănătoasă și gospodărie bine ordonată: sunt primele postulate, cari trebuesc satisfăcute în cadrele intereselor naționale și de Stat.

Problema ne-o arată tot H. Spencer, zicând în o epistolă a sa: «O îndreptare durabilă a societății e imposibilă, fără îndreptarea individului, căci tipurile societăților sunt determinate de caracterul unităților, din cari se compun. Din oameni inferiori nu se poate face prin o aranjare socială specială o societate bună, precum nu se poate construi o casă bună din material rău prin întrebuințarea unei metode speciale de construcție».

«*Civilizația*» și «*umanitatea*», prin însăși natura lucrurilor pretind în prima linie asigurarea intereselor naționale. Postulate filozofice și sisteme se nasc și se desvoltă teoretic în timp scurt, până când istoriei, vieții practice îi trebue secole, ca să realizeze pas cu pas pe cele potrivite. Azi, după sguduirile războiului mondial și mai ales după încercările de a realiza prin violență, nenatural, unele sisteme teoretice, pentru cari condițiunile nu sunt încă date, — e mai clar ca oricând, că *internaționalizmul se poate naște numai din sânul Statului național deplin organizat și consolidat.* Dorințele instinctive și vagi ale cosmopolitizmului le realizează conștient — deși deocamdată pentru un cerc mai restrâns — voința, ideea națională. Ideea națională s'a cristalizat în secolul al XIX-lea după cozmopolitizmul primilor romantici și a epocei iluminării, și ca o reacțiune contra aceluia. Sinteză acestor idei este internaționalismul conceput în forma arătată mai sus de *Ludwig Stein,* care ne prevestește trecerea la el, după ducerea la îndeplinire a Statelor Naționale.

Dragostea și solidaritatea, care ar trebui să îmbrățișeze întreaga omenire, se cristalizează deocamdată în ideea națională, care unește în aceasta dragoste și solidaritate fiii aceleiași națiuni, aceleiași țări, pentru a se desvolta apoi spre un sistem de reglementare internațională. Pe cât pierde solidaritatea națională față de cozmopolitism în întindere, pe atât câștigă astfel în intensitate și căldură. Evident, că fiecărui om îi este mai scumpă familia sa, decât «omenimea» inclusiv toți zulucaferii și eschimoșii. Din dragostea față de familie se desvoltă solidaritatea națională, care îndeplinită, va trece la internaționalism. Foarte potrivit se exprimă *Riesse*: «*Nici odată nu va fi acela însuflețit pentru interesele omenirei care nu este însuflețit pentru ale patriei sale*».

Ideea națională este nucleul internaționalismului, deși ea îmbrățișează numai un cerc mai restrâns, însă este cel puțin ceva real pentru

www.dacoromanica.ro

acest cerc, nu numai o idee sentimentală, abstractă.

Ideea naţională nu exclude concurenţa între clase, care e necesară pentru desvoltarea energiei, tot aşa după cum o întrecere neîncetată între naţiuni e necesară, pentrucă fiecare să contribue cu maximul capacităţii sale la desvoltarea omenirei. Aşa *toate culturile mari s'au născut din luptele acestea şi au înflorit pe baze naţionale, în emularea diferitelor clase din cadrul naţiunei.*

Chestiunea naţionalităţilor încă se poate privi just numai înţelegând importanţa ideilor desvoltate mai sus. In favorul naţionalităţilor trebue înlăturate, să se încunjure orice dispoziţie, care ar slăbi solidaritatea naţională; *ar fi o neghiobie, ba o crimă, dacă de dragul unor fraze bombastice am înlătura o «nedreptate» faţă de naţionalităţi, cu preţul unei nedreptăţi mai mari, care am comite-o faţă de Stat sau de ideea naţională!* Aceasta este un punct, unde atât guvernarea de Stat, cât şi administraţia locală trebue să fie pătrunsă de datoria sa faţă de ţară şi de tendinţa desvoltării omenirei spre internaţionalism, *prin* Statul naţional. Să aducem de încheiere un exemplu concret, actual. Minorităţile cer în numele «civilizaţiei» ca să-şi poată folosi limba lor în administraţie şi justiţie. Satisfacerea postulatului acestuia se poate admite. Insă nedreptatea, prin care suferă minorităţile, nu se poate înlocui cu una mai mare, adică prin aceia, că se admit ca de ex. în Ardeal, funcţionari, cari nu cunosc limba Statului, care e şi limba majorităţii covârşitoare a locuitorilor ţării.

Toleranţa aceasta nu e numai antidemocratică fiind contrară intereselor majorităţii, ci în dauna intereselor naţionale, dar chiar de-a dreptul contrară legilor şi ordonanţelor în vigoare, şi fără exemplu în străinătate. E timpul să ne amintim că legalitatea trebuie observată şi în cazul, când nu i-ar conveni întru toate unei părţi a populaţiei, căci alt cum ajungem în conflict cu legile şi bruscăm sentimentul elementului susţinător de ţară. Nu poate pretinde nimeni dela noi, ca dând unei minorităţi posibilitatea utilizării limbei sale într'un serviciu public, românul să nu poată întrebuinţa acolo limba sa, cea oficială a Statului. In această ordine de idei ar mai fi multe de spus, mai ales în legătură cu mişcările naţionaliste, sioniste şi antisemite în curs. Aici însă trebuie să ne mărginim la accentuarea din nou că: legiuitorul şi administratorul trebuie să fie pătruns totdeauna de tendinţa desvoltării sociale (arătată), conform căreia *ideea naţională este mai presus de toate teoriile ştiinţifice şi principiile abstracte.* Numai astfel se va lucra cu adevărat pentru consolidare şi creiarea condiţiunilor, în cari ţara noastră va putea contribui cu maximul capacităţii ei la prosperarea omenirei, numai astfel putem preveni greşelile de guvernământ arătate de H. Spencer.

Dr. E. A. DANDEA
Primar de Tg.-Mureş
Secretar al Uniunii oraşelor

www.dacoromanica.ro

Muzeele din Transilvania şi necesitatea creărei unui Muzeu sau Palat Cultural în Zalău

Mulţi manifestă atâta ironie şi sarcazm faţă de chestiunea muzeelor, că de multe ori îţi vine aţi pierde orice iluzie cu privire la desvoltarea acestor aşezăminte de cultură în cadrele ţării noastre. Ironia şi sarcazmul obişnuit la noi în materii foarte importante din punct de vedere naţional, cum este şi problema muzeelor româneşti, te fac să meditezi adânc asupra ei şi să aperi cu toate puterile instituţia aceasta indispensabilă în istoria ţărilor şi popoarelor civilizate.

Suntem datori a apăra de o parte Instituţia ca atare şi de altă parte ni se impune datoria de a lucra neobosit pentru naţionalizarea muzeelor existente şi pentru înfiinţarea acestora în oraşele principale, unde lipsesc muzeele regionale. Datoria aceasta ni se impune din mai multe motive.

Intâi, fiindcă avem nenumărate cazuri, când străinii se mândresc cu comorile noastre şi cumpără pe întrecute capodoperile specifice neamului românesc, iar noi în schimb ne pierdem timpul liber în discuţii sterpe şi sofistării inutile. Al doilea, fiindcă muzeele de azi din Transilvania sunt unilaterale şi tendenţioase, lipsind parcă intenţionat din ele etnografia, arta şi istoria românească, ca şi când noi am fi o insulă numai în marea ungurească, deşi ca număr suntem mult superiori Ungurilor. Al treilea, fiindcă chiar Ungurii ne dau ideea ridicării unor muzee sau palate culturale, precum o face aceasta b. o. fostul primar al oraşului T.-Mureş în anul 1913, numit «Gheorghe Bernardi», care spune într'un articol următoarele:

«In tinereţea mea un timp mai îndelungat, la început inconştient, mai târziu conştient, eram spectatorul, martorul mut, în împrejurările cele mai deosebite, al acelei lupte, fără sânge, dar furioasă şi disperată, care se desfăşură în această parte a ţării între fii de diferite limbi ai statului maghiar. Observând pericolul, ce-o ameninţă ungurimea ardeleană, după cumpănire şi chibzuire serioasă am ajuns la convingerea, că lupta aceasta numai atunci se poate termina cu învingerea rasei maghiare, în părţile ardelene, numai atunci se poate susţine superioritatea acestei rase, dacă fiii locuitori în aceste ţinuturi ai maghiarimii, în privinţa culturală şi economică vor câştiga acele arme cari sunt indispensabile şi necesare pentru terminarea cu izbândă a luptei».

Din ideea aceasta s'a născut palatul cultural împreunat cu muzeu din T.-Mureş, precum s'au înfiinţat aproape în toate oraşele principale ale Transilvaniei muzee naţionale, judeţene sau speciale, ca tot atâtea redute de apărare a intereselor ungureşti.

Pentru a înţelege mai bine situaţia muzeelor din Transilvania, cari sunt opera veacului XIX, cred că e bine a cerceta puţin originea şi desvoltarea acestor aşezăminte culturale în Statele Europene înainte de data ivirii lor în Transilvania.

Cuvântul «muzeu» derivă dela cele nouă Muze, zeiţe din timpul Grecilor, şi înseamnă lăcaşul muzelor, la care veneau cei ce se dedicau ştiinţelor şi artelor.

Abia în veacul al III-lea, aflăm muzeele create cu scopul urmărit astăzi, adică: adunarea obiectelor de toate categoriile. Sanctuarul din Daphne, palatele Ptolomeilor şi cele din Pergamos, reşedinţa Regelui Pyrrhos în Ambrakia, sunt cele dintâi muzee de natura aceasta.

La Romani aflăm Muzeul lui Asinius Pollio, care la îndemnul lui Iuliu Cezar îşi expune colecţiile publicului. Acesta este primul muzeu modern întrebuinţat nu numai pentru cercul strâmt al aristocraţimei, ci şi pentru publicul mare.

In statele occidentale ale Europei vedem, că muzeele trec prin trei faze. Colecţiile vechi au un caracter aristocratic, nefiind ordonate obiectele după vre-un principiu pedagogic şi delectându-se în ele numai proprietarul aristocrat şi medicul curţii sale. Asta e faza primă. Democratizarea muzeelor începe mai târziu, devenind muzeele mai sistematice şi deschizându-se pentru publicul de specialişti, adică pentru diletanţi, artişti şi savanţi. In faza aceasta — a doua — rămân muzeele până la finele veacului al XVIII-lea. In faza aceasta putem aminti colecţiile Bizanţului, ce erau depozitate în temple, băi publice şi palate, cari aveau scopul de a-şi arăta luxul în faţa vizitatorilor specialişti. Antichităţile romane formează obiectul unui viu

www.dacoromanica.ro

interes în veacul al XIV-lea la Italieni. Iniţiativa particulară produce muzeele cele mai preţioase din epoca Renaşterii, în care vom căuta şi originea muzeelor de azi. *Primăriile oraşelor şi familiile nobile-patriciene* se întrec în crearea muzeelor din veacurile al XVI-lea şi al XVII-lea. Statul, abia la anul 1759 înţelege chemarea sa în sprijinirea acestor instituţii prin înfiinţarea Muzeului Britanic din Londra, ce s'a înfiinţat prin Parlament. Democratizarea adevărată a muzeelor o aduce numai veacul al XIX-lea organizându-se muzeele după principii moderne pedagogice, prin cari să se poată face şi educaţia masselor. In faza aceasta—a treia —Muzeul devine un factor cultural de mare însemnătate, contribuind la întregirea cunoştinţelor câştigate în familie şi şcoală şi învăţând pe elevi prin distracţie ceiace lasă urme adânci în sufletul băeţilor de şcoală făcând din muzeu un mijloc de educaţie ideală.

La Români, cronicarul Dimitrie Cantemir din veacul al XVII-lea, este primul scriitor, care aminteşte cuvântul «muzeu», înţelegând sub acesta: »Cămările, unde stau la citeală şi învăţătură».

Mai vechi ca muzeele din Transilvania sunt colecţiile şcolare recomandate de ordonanţa Mariei Tereza: «Ratio Educationis» şi impuse prin «Planul de organizare» al Ministrului dela 1849, Contele Thun. Colecţiile mai importante sunt ale Liceului Bethlen din Aiud şi Liceului din Blaj.

Muzeele din Transilvania sunt de diferite soiuri. Avem, adică, muzee naţionale, judeţene, speciale şi palate culturale.

Muzeele naţionale sunt 7.

Muzeul «Asociaţiunei pentru literatura şi cultura poporului român», este «oglinda fidelă a tot ce România întregită şi în deosebi Dacia superioară posedă ca artă, etnografie, arheologie, numismatică, economie, armament, ştiinţe naturale, industrie şi comerţ, etc.», precum se accentuiază în broşura: «Din problemele Asociaţiunei». Infiinţarea muzeului a propus-o Secretarul Dr. Cornel Diaconovich la 1897, inaugurându-se muzeul la 1905 în cadrul unor serbări foarte înălţătoare. Muzeul numit şi Casă Naţională cuprinde pe lângă o sală festivă de concerte şi conferinţe un Muzeu istoric şi unul etnografic. A costat 158.426 coroane. La 1909 se lucrează mai mult ca de obicei pentru îmbogăţirea lui, cutreerând secretarul de atunci, O. Tăslăuanu, toată Transilvania pentru colecţionarea obiectelor. Azi are 9 secţii şi este *cel mai mare muzeu etnografic din Ardeal,* dovedind noi şi prin aceasta importanţa şi superioritatea etnografiei româneşti faţă de produsele etnografice ale celorlalte naţiuni conlocuitoare. Nu e de mirare deci, că aceste produse specifice româneşti, au trecut de mult graniţele ţărei şi au stors admiraţia străinătăţii.

Muzeul Brukenthal, e cel mai vechiu muzeu din Transilvania, fiind fondat de Guvernatorul din anul 1791 al Ardealului: Samuil Brukenthal în palatul său propriu. El a obligat pe succesorii săi prin testament să ţină deschis muzeul pentru public şi totodată a testat 36.000 florini pentru îmbogăţirea lui. Majoritatea obiectelor le-a strâns el însuşi. Are 8 secţii. Ceiace este muzeul Asociaţiunii pentru noi, este muzeul Brukenthal pentru Saşi. Galeria de tablouri este cea mai frumoasă în Transilvania şi a doua în Ungaria veche. Aici aflăm eternizate chipurile martirilor neamului nostru: Horia, Cloşca şi Crişan, de penelul artistului Sas: Iohan Martin Stock. Sunt importante manuscrisele vechi şi diplomele Domnilor Români, pe cari le consultă cu deosebită râvnă istoricii noştri. Secţiile culturale sunt mai bogate în muzeul acesta, ca şi în muzeul Asociaţiunii, unde este mai bogată secţia etnografică. Deosebirea aceasta se explică prin faptul, că muzeul Brukenthal este opera unui aristocrat bogat, pe când muzeul Asociaţiunii noastre e rodul străduinţelor unui popor sărac şi fără protecţie la mai marii vremilor de atunci.

Muzeul Naţional din Sf. Gheorghe este muzeul Săcuilor, fiind zidit în stil maghiar săcuesc la iniţiativa şi cu concursul prefecţilor Potşa şi Daniel din judeţele Ciuc, Odorheiu şi Trei-Scaune şi fiind fondat la 1875 de văduva lui Ioan Gerei. Muzeul a sporit mult prin donaţiile şi depozitele oficiale ale Inspectoratului muzeelor, care ţinea să dee tot concursul acestui muzeu cu caracter pur unguresc. *Muzeul Armenesc din Gherla,* fondat la 1904 în locuinţa particulară a directorului de liceu Songott, la care mai adaogă oraşul în 1907, patru camere şi un culoar la liceu. Din punct de vedere românesc este necesar acest muzeu, putând deosebi mai uşor cu ajutorul lui arta noastră de cea armenească.

Spre deosebire de cele 4 muzee strict naţionale mai sus înşirate, amintim două muzee, cari reprezintă toate naţiunile din regiunea respectivă. Acestea sunt:

Muzeul Naţional al Transilvaniei din Cluj şi muzeul Bănăţean din Timişoara. Caracteristica muzeelor acestora faţă de muzeele din Apus este, că la înfiinţarea lor lucrează iniţiativa particulară concentrată în societăţi. Cea mai veche societate de natura aceasta este societatea, care a înfiinţat muzeul Transilvaniei şi s'a înjghebat la anul 1859. Lipsind concursul Statului, se înţelege că muzeele din Transilvania nu pot rivaliza cu muzeele din Apus, cari în 1913—1914 primesc dela Stat subvenţii fantastice, ca Berlinul 3.000.000, Muzeul Britanic 5.000.000, Muzeul din Budapesta 2.000.000, Muzeul din Bucureşti numai 347.240 lei. *Muzeul Transilvaniei din Cluj* (Erdély-Muzeum) este plasat în 4 edificii. La secţia Antichităţilor aflăm 7 secţii speciale. Din punct de vedere al intereselor judeţului nostru sunt importante descoperirile din Porolissum, cari formează o podoabă a secţiei Romane. Porolissumul este cetatea Romană de pe vremuri din Moigradul de azi al Sălajului. La secţia etno-

www.dacoromanica.ro

grafică aflăm donaţiunea învăţătorului Andrei Oros din Apahida, care a colecţionat 6.000 obiecte din domeniul etnografiei române şi le-a dat muzeului acestuia. Din muzeul acesta s'au trimis la muzeul naţional din Budapesta 2 săpături foarte importante din judeţul nostru şi anume drugile de aur din Crasna şi descoperirea a doua a tezaurului din Şimleul-Silvaniei din epoca migraţiunii popoarelor.

Secţia doua botanică are un herbar de 460.000 plante; iată o pildă clasică de sârguinţă extraordinară pentru toţi botaniştii noştri. Secţia 3 Zoologică şi secţia 4 Mineralogică-Geologică sunt foarte bogate şi admirate de toţi vizitatorii străini. Aici vedem cele mai frumos cristalizate flori de aur din Roşia Munţilor-Apuseni, unde s'au descoperit 6 table cerate, adică table unse cu ceară, pe cari se scria zgâriindu-se literile cu un beţigaş, cari table sunt cele mai vechi urme de limba strămoşilor noştri. Aurul dela Roşia străluceşte în toată splendoarea lui, fiind un titlu de mândrie pentru Romanii, ce şi-au întins hotarele imperiului lor până în Dacia.

Muzeul Bănăţean din Timişoara. E fondat la anul 1872, dintr'ânsul se transportă în 1918 la Budapesta 90 obiecte-monede rare, pentru a nu rămânea în mâinile Românilor ajunşi la cârmă, iar la 1919 se transportă muzeul Regimentului de Infanterie 61 şi 186, obiecte de valoare extraordinară la Belgrad, făcând Sârbii prin această procedură o pagubă de câteva sute de mii de lei ţării noastre. Caracteristica muzeului vrednică de menţionat este, că se ţine seamă la secţia etnografică şi artistică şi de Români şi Sârbi, nu numai de elementul dominant, precum se face în organizarea tuturor muzeelor din Transilvania. Şovinizmul unguresc pare a fi contrabalansat de influenţa elementului nemţesc, care avea mare trecere în conducerea afacerilor oraşului Timişoara, de care se administrează şi muzeul bănăţean.

Intre muzeele naţionale se poate înşira şi *Muzeul Săsesc din ţara Bârsei,* ce s'a fondat la Braşov la anul 1908 de Iuliu Teutsch fabricant şi 4 asociaţi. Conţine mai multe obiecte săseşti din ţara Bârsei, adică din judeţele locuite de Saşi, ce sunt în apropierea Braşovului.

Deosebită importanţă pentru noi prezintă muzeele judeţene, cari sunt icoana judeţelor, în cari s'au înfiinţat. Dintre acestea mai importante sunt:

1. *Muzeul judeţean din Alba Iulia,* fondat la 1886 de Societatea istorică, arheologică şi de ştiinţă naturală din judeţul Alba Inferioară, «cuprinde fără deosebire de rasă şi religie tot judeţul», precum se spune în anuarul anului 1899. Societatea aceasta a lucrat cu o râvnă neîntrecută pentru adunarea obiectelor, săpând în decurs de 24 ani mai mult de 10.000 metri împrejurul cetăţii şi pe dealurile plantate cu vii. Este cea mai harnică societate din Transilvania, care s'a ocupat foarte intensiv cu îmbogăţirea muzeului, ce are colecţionate 17.155 obiecte antice cu ajutorul cărora se poate reînvia uşor trecutul strămoşilor Apulum-Alba Iulia de azi.

2. *Muzeul judeţean din Oradia-Mare,* fondat la 1872, este relativ mai puţin încărcat ca alte muzee din Transilvania şi are o clădire impozantă, ce-i dă un aspect sărbătoresc. Muzeul din Alba Iulia se deosibeşte de muzeul din Oradia-Mare, prevalând în cel dintâi materialul de pe timpul Romanilor, iar în al doilea industria şi arta înfloritoare în judeţul Bihor.

De remarcat este:

3. *Muzeul judeţean din Deva,* înfiinţat la 1880 din iniţiativa prezidentului de Tribunal Fr. Solyom Fekete, care conţine cea mai bogată colecţie din Transilvania în ce priveşte cărămizile sigilate ale judeţului Hunedoara, reliefurile şi inscripţiile templului lui Mitras din Sarmisagetuza-Grădiştea de azi; toate acestea sunt de valoare nespusă arheologică pentru neamul nostru.

4. *Muzeul judeţean din Careii-Mari al judeţului Satu-Mare,* fondat la 1901. In judeţul acesta sunt 3 muzee, dintre cari mai important este:

5. *Muzeul oraşului Baia Mare,* care pe lângă obiectele ce privesc trecutul artistic în special al oraşului, conţine multe obiecte strânse din judeţ.

Al treilea tip de muzee este:

1. *Muzeul oraşului Sighişoara,* care conţine obiecte privitoare la cultura oraşului, având 12 camere deschise la anul 1898. Ca muzeu orăşenesc se poate considera în parte şi muzeul oraşului Baia Mare, precum am amintit mai sus.

Ca muzee specifice sunt de relevat:

1. *Muzeul Battyaneum în Alba Iulia—cetate—* fondat la 1912 de Episcopul Rom.-Cat. al Ardealului, Gustav Majláth. Este muzeu bisericesc şi de incunabule cu decor artistic. Aci amintim, că la reşedinţele mitropoliilor noastre româneşti din Sibiu şi Blaj încă s'au făcut toate pregătirile pentru fondarea unor muzee bisericeşti, cari să cuprindă toate obiectele referitoare la trecutul acestor biserici. Mai ales la Blaj s'au strâns foarte multe obiecte de natura aceasta. Publicul românesc aşteaptă cu nerăbdare desvoltarea şi inaugurarea acestor muzee.

2. *Muzeul Societăţii Ardelene de ştiinţe naturale,* fondat în Sibiu în 1848, are colecţionate 856 obiecte câştigate cu mari jertfe materiale din Africa, China şi Japonia. Este unicul muzeu în Transilvania de natura aceasta.

3. *Muzeul Societăţii Ardelene a Carpaţilor în Sibiu,* fondat la 1895, are azi 3 odăi ţărăneşti: 1 românească, alta ungurească şi a treia săsească.

4. *Muzeul de arme al oraşului Sibiu,* fondat la 1862 de comisarul de poliţie Carol Platz, este singurul şi cel mai mare muzeu de arme al Transilvaniei. Una mie obiecte — arme — de tot soiul; sunt descoperite în Ardeal. Valoarea armelor păstrate aici este foarte mare.

5. *Muzeul de arte şi meserii din Cluj,* s'a des-

www.dacoromanica.ro

chis la 1888, prezentându-ne lucruri foarte frumoase din arta industrială modernă.

6. *Muzeul industrial din T.-Mureş,* înfiinţat la 1872, este susţinut de şcoala industrială din acel oraş.

7. *Muzeul Carpaţilor din Casa Regelui Matei Corvin,* Cluj, deschis la 1902, este un muzeu etnografic central al Ardealului fără deosebire de naţionalitate, care a servit sub vechiul regim nu numai cultura ci şi propaganda maghiară. 2 camere mici conţin obiecte în strânsă legătură cu epoca Regelui Matei Corvin.

8. *Muzeul Societăţii Kölcsei din Satul-Mare,* deschis la 1905. Este al treilea. muzeu din acest judeţ, având şi o bibliotecă de 5354 volume.

9. *Muzeul Poetului Arony în Salonta,* înfiinţat de un comitet, care şi-a propus eternizarea memoriei acelui poet, şi ast-fel muzeul conţine totul, ce poate contribui la păstrarea amintirii acestui om de mare valoare pentru unguri.

10. *Muzeul de relicvii maghiare în Cluj,* fondat la 1892 de ziaristul Stefan Kuszko pentru colecţionarea obiectelor, cari amintesc lupta pentru independenţă din anii 1848—1849.

In fine ţinem să amintim cel mai practic tip de muzee, care conţine nu numai muzeul propriu zis, ci şi biblioteca indispensabilă în desvoltarea culturală a unui popor, o sală de conferinţe şi concerte, multe săli de lectură. Astfel de muzee numite şi palate culturale, avem patru:

1. *Palatul Cultural din Arad,* s'a deschis la 1913, fiind edificat cu concursul tuturor factorilor mai de seamă din acel judeţ, a costat aproape un milion de coroane. Directorul Palatului Cultural este funcţionarul oraşului. Atât muzeul cât şi în special biblioteca s'au îmbogăţit în timpul din urmă considerabil cu donaţiile de mare importanţă naţională ale văduvei istoricului Xenopol, şi prin donaţia Ministerului Muncii de 1567 volume. Biblioteca Xenopol donată palatului cultural este de 2200 volume. Din punct de vedere românesc aflăm puţine obiecte din epoca regimului unguresc ca o dovadă, că nici în judeţul cu populaţie covârşitoare românească a Aradului nu s'a dat nici o atenţie elementului românesc. Fluerul lui Iancu s'a păstrat aici ca un fel de avertisment pentru puternicii zilelor de atunci, cari vor vedea schimbarea vremilor de asuprire a Românilor în vremuri de mărire şi bucurie pentru toţi fii României întregite, vrăjiţi de amintirea fluerului, cu care şi-a mângâiat ultimele zile ale vieţei Regele Munţilor.

2. *Palatul Cultural din Târgu-Mureş,* a costat aproape 800.000 coroane, la care Statul a contribuit cu 600.000 coroane, este proprietatea oraşului, având o bibliotecă de peste 20.000 volume, o pinacotecă cu 91 tablouri şi trei sculpturi, un conservator de muzică, un cinematograf şi loc pentru colecţiile etnografice. A servit până la preluarea imperiului ideea de stat unitar maghiar, fiind sub influenţa arhişovinismului unguresc, reprezentat de primarul de atunci Gh. Bernadi, care a lucrat —precum am văzut la începutul acestui articol— foarte mult pentru întărirea culturală şi economică a conaţionalilor săi. Palatele Culturale din Arad şi Târgu-Mureş sunt adevărate capodopere ale vremei de atunci şi ar fi o mare greşeală naţională, când n'am încerca în toate judeţele României-Mari să luăm ca pildă ideea de a înfiinţa palate culturale de natura aceasta, căutând să servim şi noi interesele neamului şi statului prin zidirea fortăreţelor acestora, fără cari ne vom zbate încă multe decenii în întunerecul şi nesiguranţa caracteristică poporului, ce nu are unde să-şi plece capul în orele de recreaţie şi fortificaţie sufletească.

Mai avem palate culturale în oraşele Sighet şi Turda, cari însă nici pe departe nu se pot asemăna cu cele dinainte şi au mare nevoie, de a fi îmbogăţite şi sprijinite de factorii competenţi ai locului şi de toată suflarea românească.

Acest tip de muzeu împreunat cu bibliotecă şi săli de conferinţe şi lectură intră mai mult în vederile Comitetului Central al «Asociaţiunii pentru Literatura şi Cultura Poporului Român». Casa Naţională din Sibiu a Astrei noastre încă este un Palat Cultural şi Asociaţiunea doreşte să prevadă toate centrale mai de seamă cu atari case naţionale, fără cari nici de cum nu se poate închipui închegarea rândurilor societăţii româneşti. De reuşita loteriei Asociaţiunii atârnă foarte mult realizarea acestui program de muncă şi precum ungurii şi-au jertfit tot creiţarul — ca stat şi societate—pentru muzeu şi biblioteci, tot aşa avem noi datorie sfântă a sprijini acţiunea Asociaţiei pentru realizarea programului său de muncă. Dacă stăpânitorii de ieri au ridicat muzee în amintirea unui Arany, Kolcsei ş. a., cu atât mai vârtos trebue să ne dăm seama de înălţimea morală a bărbaţilor vrednici din trecutul naţional şi cultural al nostru şi să jertfim obolul şi stăruinţele noastre pentru eternizarea memoriei martirilor neamului: Mihai Viteazul, Horea, Cloşca şi Crişanu, Avram Iancu, şi a bărbaţilor mari, pe cari i-a dat Transilvania, ca Simion Bărnuţiu, Andrei Şaguna, Gheorghe Coşbuc şi atâţia alţii cari au lăsat urme neşterse în istoria neamului românesc

Este dureroasă pentru fii Sălajului constatarea lipsei unui muzeu judeţean sau palat cultural în centrul acestui judeţ. Numai 5 judeţe din Transilvania sunt în starea aceasta, lipsind muzeul în comunele urbane Bistriţa, Dej, Diciosânmartin, Făgăraş şi Zălau. De aceia este timpul să ne dăm seama cu mic cu mare de aceasta lipsă, căutând să facem şi noi începutul stăruinţelor pentru soluţionarea acestei chestiuni. Din istoricul desfăşurat în conferinţa aceasta am văzut cum multe descoperiri din judeţul Sălajului împodobesc azi muzeele din Cluj şi Budapesta, precum sunt descoperirile dela Crasna, Simleu şi Porolisum. Avem

www.dacoromanica.ro

informaţii pozitive, că foarte mulţi intelectuali de ai noştri păstrează în casele lor particulare atâtea obiecte de mare valoare naţională, cari nefiind îngrijite sistematic şi de un expert, se strică şi azi mâine nu mai au nici o valoare. Toate aceste obiecte împrăştiate în cele 240 comune ale judeţului ar fi îndestulătoare pentru a inaugura muzeul nostru din Zalău, care deocamdată s'ar putea adăposti în două camere libere ale Primăriei oraşului şi după cum se va manifesta interesul intelectualilor noştrl pentru acest aşezământ de cultură, am avea atâtea modalităţi pentru asigurarea mai multor camere în acest oraş şi cu timpul pentru edificarea unui palat cultural, îndată ce starea materială a oraşului ne va îngădui aceasta. Precum s'au îndeletnicit atâţia intelectuali dela guvernator al Ardealului, Prefect, Preoţi, Directori de şcoale, Preşedinte de tribunal, Comisar de poliţie, Profesori şi Invăţători, Fabricanţi şi Meseriaşi până la Ţărani chiar cu înfiinţarea de diferite muzee, tot asemenea am putea şi noi atâţia oameni de inimă şi fapte să ducem o întinsă luptă pentru strângerea tuturor obiectelor, ce stau părăsite şi ruginite în atâtea comune ale judeţului nostru. Nici cei ce le păstrează obiectele vrednice de a fi depozitate în muzeu şi nici neamul sau savanţii noştri n'au nici un folos din faptul, că se ascund s'au pierd atâtea comori ale judeţului, cari fiind trimise la reşedinţa judeţului, ar da material pentru amenajarea unui muzeu regional judeţean şi ar forma baza viitorului Palat Cultural, la care cu timpul ar alerga—cred—toţi cei ce au la inimă înaintarea poporului din acest judeţ.

Drept aceea apelez la simţul de bun Român al tuturor intelectualilor acestui judeţ să binevoiască a trimite la adresa Comitetului Despărţământului Zalău al Asociaţiunii, s'au subsemnatului ca director ori secretarului Nicolae Nistor obiectele, cari le donează pentru acest muzeu, luându-ne obligaţiunea a deschide o rubrică permanentă în ziarele din acest judeţ, în care se vor publica toate donaţiunile, servind aceste donaţiuni ca pildă pentru toată lumea, căreia îi incumbă datorinţa a sprijini înfiinţarea grabnică a acestui aşezământ de cultură, ce va păstra cu sfinţenie toate obiectele importante din acest judeţ fără a escepţiona primirea obiectelor naţiunilor conlocuitoare cu noi. cari vor să-şi dea concursul la îmbogăţirea acestui muzeu.

Notă: Datele cuprinse în această conferinţă, ce s'a ţinut la Casina Română din Zalău, sunt luate din cartea: Muzeele din Transilvania, Banat, Crişana şi Maramureş de Dr. Coriolan Petranu.

Dr. NICODIM CRISTEA
Primarul oraşului Zălău.

www.dacoromanica.ro

Chestiunea unificării şi majorării salariilor funcţionarilor administrativi

Propunerea Primăriei oraşului Oradea-Mare

Domnule Preşedinte,

Spicuind, prin bugetele primite dela diferite oraşe din ţară, cu regret a trebuit să constatăm că funcţionarii administrativi orăşăneşti au salarii diferite, ceeace ne face să credem, că funcţionarilor — cari îndeplinesc aceiaşi funcţiune — nu li se apreciază munca cu aceiaşi măsură.

Făcând o comparaţie între salariile funcţionarilor din Cernăuţi şi Oradia-Mare, constatăm enorme diferenţe, astfel în:

Clasa XI de salarizare.

In Cernăuţi	salar	de	bază	900	lei,	retribuţiuni	totale	3140 lei.
In Oradia-Mare	»	»	»	350	»	»	»	1720 »
Diferenţa:	»	»	»	550	»	»	»	1360 »

Clasa X de salarizare

In Cernăuţi	salar	de	bază	1100	lei,	retribuţiuni	totale	3410 lei.
In Oradia-Mare	»	»	»	450	»	»	»	1940 »
Diferenţa:	»	»	»	650	»	»	»	1470 »

Clasa IX de salarizare

In Cernăuţi	salar	de	bază	1300	lei,	retribuţiuni	totale	3730 lei.
In Oradia-Mare	»	»	»	550	»	»	»	2160 »
Diferenţa:	»	»	»	750	»	»	»	1770 »

Clasa VIII de salarizare

In Cernăuţi	salar	de	bază	1600	lei,	retribuţiuni	totale	4510 lei.
In Oradia-Mare	»	»	»	700	»	»	»	2540 »
Diferenţa:	»	»	»	900	»	»	»	1970 »

Clasa VII de salarizare

In Cernăuţi	salar	de	bază	1800	lei,	retribuţiuni	totale	4690 lei.
In Oradia-Mare	»	»	»	850	»	»	»	2920 »
Diferenţa:	»	»	»	950	»	»	»	1770 »

Clasa VI de salarizare

In Cernăuţi	salar	de	bază	2400	lei	retribuţiuni	totale	6140 lei.
In Oradia-Mare	»	»	»	1150	»	»	»	3680 »
Diferenţa:	»	»	»	1250	»	»	»	2460 »

Clasa V de salarizare

In Cernăuţi	salar	de	bază	2600	lei,	retribuţiuni	totale	6560 lei.
In Oradia-Mare	»	»	»	1550	»	»	»	4637 »
Diferenţa:	»	»	»	1650	»	»	»	1923 »

In aceste sume nu se cuprinde sporul cel mai nou de scumpete adecă 35% a sporului din anul trecut.

www.dacoromanica.ro

Tot aşa se poate constata diferenţe destul de considerabile între salariile funcţionarilor orăşeneşti din alte oraşe a vechiului Regat şi între salariile funcţionarilor din Ardeal, deşi aceşti din urmă au calificaţie superioară, adică toţi funcţionarii superiori sunt cu calificaţie universitară pe când funcţionarii din vechiul Regat după cum arată bugetele ce am primit cea mai mare parte sunt cu calificaţia destul de inferioară. Luându-se de bază calificarea, ar trebui să fie dotaţi funcţionarii noştri ca magistraţi.

Credem, că nu este dorinţa nimănui, ca fiecare cetăţean al oraşelor începând dela cel mai mare fabricant, până la cel mai mic industriaş, dela director de bancă până la ultimul aplicat al băncii, dela marele comerciant până la ultimul angajat la prăvălie, chiar şi ultimul salahor să privească — cu regret — la soarta funcţionarilor acelui oraş, în care sub scutul şi cu ajutorul nemijlocit al funcţionarilor orăşeneşti, îşi aranjează toate chestiunile lor oficiale câştigându-şi averi frumoase. Tot astfel nu poate fi dorinţa nimănui, ca întreaga populaţie a oraşului să se înbuibe în bogăţii, iar funcţionarii — cari îşi jertfesc întreagă viaţă pentru binele obştesc — să nu poată câştiga pe cale cinstită, nici măcar atâta, ca să-şi poată susţine familia (fac excepţie acei funcţionari cari şi pe lângă salarii aşa mici şi-au câştigat — în diferite chipuri — averi mari).

Dacă această stare se va menţiona vom ajunge acolo, că toţi funcţionarii cu puţină calificaţie mai superioară, elementele bune şi oneste în cari este înfiltrat simţul de a trăi prin munca lor cinstită, — cari şi până acum au adus destul de mari sacrificii ţării, muncind cu onestitate nepătată şi cu speranţă neclintită că conducătorii acestei ţări vor găsi o apreciere justă a muncii lor, — vor părăsi administraţia, înlocuindu-se aceste elemente cu altele mai puţin capabile, care va duce acolo, că administraţia va începe să degenereze, dându-se loc corupţiei şi căutând funcţionari pe alte căi permise şi nepermise, să-şi asigure minimul existenţei, îndemnaţii fiind la aceasta chiar din partea acelora, cari au trebuit să fie razim al ridicării lor morale şi materiale. Azi se poate observa, că la îndeplinirea unui post nu se mai prezintă oameni cu pregătiri, ci numai acele persoane, cari în alte birouri particulare nu sunt primite, ba putem constata, că şi cei ce în prezent sunt în funcţiune, pe rând părăsesc administraţia.

Această situaţie trebuie să fie salvată, până este posibilitate şi până când corupţia nu prinde rădăcini mai mari între funcţionari, pentrucă răul înfiltrat este foarte greu a-l îndrepta. Legea maghiară LVIII din 1912 a permis oraşelor cu municipiu să-şi plătească funcţionarii mai bine de cât sunt plătiţi funcţionarii Statului. Această lege şi azi este în vigoare în Ardeal, deci bazându-ne pe aceasta, ar trebui să fim mai bine dotaţi, decât funcţionarii Statului, dar observăm chiar contrarul, ba ceva mai mult observă diferinţe mari între salariile funcţionarilor diferitelor oraşe din ţară, cari singure îşi fac bugetul din venitele proprii.

Tot astfel putem constata mai departe, că şi funcţionarii aceluiaşi oraş sunt diferit dotaţi, astfel Consilierul technic sau mai bine zis şef-inginerul orăşănesc şi inginerii aplicaţi la Secţia technică cari sunt funcţionari în rang mai inferior decât primarul stând sub ordinele lui, sunt plătiţi mai bine conform statului corpului technic, astfel şef-inginerul are salar de bază:

3200 lei retribuţiuni totale 3600 lei.
iar primarul s. 1550 » salar de baza şi
retrib. totale 4637 »
Diferinţa: 1600 » retribuţiuni totale 1663 lei.

Tot astfel au salarii cu mult mai mari inginerii aplicaţi la secţia technică.

Constatând că funcţionarii administrativi, în unele oraşe primesc salarii, cu mult mai mari decât funcţionarii administrativi cu aceiaşi calificaţie şi în acelaş grad, dar aceasta nu se face să fim invidioşi pe soarta acelor funcţionari, ci din contră cu bucurie trebue s'o luăm la cunoştinţă şi să avem o singură dorinţă, ca în această ţară să se facă dreptate tuturor funcţionarilor, primind fiecare ceeace merită pentru munca lor, ca astfel să poată trăi cinstit, folosindu-şi toată sârguinţa pentru promovarea intereselor ţării şi administraţiei unde funcţionează.

După aceasta — Domnule Preşedinte al Uniunei oraşelor — cu onoare vă rugăm, să binevoiţi a studia această chestiune şi interveni locului în drept, sau a convoca adunarea primarilor, ca astfel să se facă un memoriu Ministerului, ca acesta să acorde diferinţele de salariu ce se arată între funcţionarii oraşelor din ţară retrograd cu începere dela 1 Ianuarie 1924, tuturor funcţionarilor oraşelor cu municipiu, adecă acelor oraşe cari au populaţie peste 50.000 locuitori, acoperindu-se aceste diferinţe din taxele comunale; iar în viitor să se stabilească funcţionarilor orăşeneşti un salariu unanim pentru toate oraşele, luându-se de bază, Legea LVIII, din 1912, capacitatea de plată a fiecărui oraş şi scumpetea ce domină în ţară.

Dr. C. BUCICO.

Oradea-Mare, la 15 Iunie 1924.

www.dacoromanica.ro

„ASFALTUL“
Societate anonimă română Bucuresti

ALEEA TONOLLA No. 7
TELEFON 2610

Cea mai importantă întreprindere de pavagii de asfalt

Peste 3.000.000 m. p. căruţabil şi trotuare executate în Capitală şi diferite oraşe din ţară

Execută pavagii la străzi, trotuare, curţi, parcuri, tenis, patinagii de vară şi iarnă, etc. Pardoseli de asfalt la bazine, şoproane, depozite, pivniţi, rampe, crame, magazii, silozuri, remize, garaje, ateliere, laboratorii, bucătării, grajduri, antree, dormitoare, cazărmi, săli de spectacol şi adunări, etc. etc.

Izolări de tot felul la Construcţiuni noi şi vechi

Fabrică asfalt şi bitum în calităţi superioare, special preparate pentru fiecare fel de întrebuinţare în parte

www.dacoromanica.ro